

VOORWOORD

Op 24 februari 2005 heeft de gemeenteraad van Alphen aan den Rijn (unaniem) een motie aangenomen, waarin de rekenkamercommissie wordt verzocht een onderzoek in te stellen naar de sanering van het terrein van de voormalige Nederlandse asfaltfabriek (NAF-terrein) aan de Prins Hendrikstraat. Aan dit verzoek is door de rekenkamercommissie gevolg gegeven.

De sanering van de grond (1^e fase) is inmiddels afgerond. Met de sanering van het grondwater (2^e fase) moet nog worden begonnen. De raad is van mening dat zij onvoldoende inzicht heeft in onder andere de verontreinigingssituatie, de te verwachten totale saneringskosten, het tot nu toe beschikbaar gestelde krediet en hetgeen exact is overeengekomen met de betrokken marktpartij over de uitvoering en de risico's voor de gemeente. Doel van dit rapport is het inzichtelijk maken van het tot nu toe doorlopen proces van bodemsanering van het NAF-terrein (1^e fase) en de wijze waarop de sanering van het grondwater (2^e fase) zal worden aangepakt. De voorbereidende werkzaamheden van de 2^e fase bevinden zich inmiddels in een gevorderd stadium.

Het onderzoek heeft nadrukkelijk *geen* betrekking op de te verwachten omvang van de vervuiling van het grondwater en een raming van de kosten die in de tweede fase nog gemaakt moeten worden om de verontreiniging tot een aanvaardbaar niveau terug te brengen.

Om de algemeen geformuleerde onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is uitgebreid dossieronderzoek verricht, is veel informatie verzameld en zijn op 3 oktober 2005 gesprekken gevoerd met direct betrokken functionarissen en oud functionarissen. Vervolgens zijn op 31 oktober 2005 gesprekken gevoerd met de wethouders van milieu en van financiën en met enkele raadsleden.

De rekenkamercommissie heeft zich laten ondersteunen door adviesbureau DHV, gevestigd te Amersfoort. De rekenkamercommissie is hen allen erkentelijk die op een of andere wijze een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van dit rapport.

Drs. R.M. Freeke
Voorzitter Rekenkamercommissie Alphen aan den Rijn

Alphen aan den Rijn, maart 2006

BodemInzicht

Voorwoord

Inhoudsopgave

Blz.

Conclusies en aanbevelingen	1
1 Inleiding	1
2 Conclusies.....	1
3 Reacties.....	2
4 Aanbevelingen ten behoeve van de tweede fase	8
1 inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Doel van het onderzoek	9
1.3 Onderzoeksvragen.....	9
1.4 Methode	10
1.5 Leeswijzer.....	10
2 probleembeschrijving	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Betrokken partijen.....	11
2.3 Korte beschrijving saneringsproces	11
Tijdelijk saneringsproces	14
3 bevindingen	17
3.1 Inleiding	17
3.2 Inzicht in verontreiniging en kosten	17
3.3 Afspraken tussen gemeente, aannemer en provincie	19
3.4 Kostenbeheersing.....	21
3.5 Informatieverstrekking aan raad en omwonenden	23
3.6 Rol onafhankelijke technische deskundigen	24
3.7 Kostenbeheersing 2e fase.....	25
3.8 Kwaliteit voorgenomen toezicht.....	26
Bijlagen	28
Bijlage 1: Motie Alphen Nu Anders/De Vrije Lijst(nu Alphen Eén)/D66.....	29
Bijlage 2: Lijst met geïnterviewde personen	30
Bijlage 3: Diverse geraadpleegde documenten	31
Bijlage 4: Uitwerking onderzoeksvragen	33
Bijlage 5: Onderbouwing financiering 2e fase.....	35
Bijlage 6: Reactie rekenkamercommissie op brief met kenmerk 2006/2356	37

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1 Inleiding

De rekenkamercommissie van Alphen aan den Rijn heeft een onderzoek uitgevoerd naar de sanering van het terrein van de voormalige Nederlandse asfaltfabriek (NAF-terrein) aan de Prins Hendrikstraat. Doel van het onderzoek is het inzichtelijk maken van het tot nu toe doorlopen proces van bodemsanering van het NAF-terrein (1^e fase) en de wijze waarop de sanering van het grondwater (2^e fase) zal worden aangepakt. Uitspraken over het procesverloop van de 1e fase moeten daarbij nadrukkelijk worden gezien in de tijd waarin de processtappen plaatsvonden. Regels, richtlijnen en gebruiken waren toen anders dan nu. Dit betekent echter niet dat geen lering getrokken kan worden uit de 1e fase voor de 2e fase.

2 Conclusies

Het onderzoek van de rekenkamercommissie leidde tot de volgende conclusies:

- 1 Voorafgaand aan de eerste fase (grondsanering) is een groot aantal onderzoeken ter inventarisatie van de verontreiniging uitgevoerd volgens de toentertijd geldende eisen en richtlijnen. Deze hebben niet geleid tot een volledig beeld van de verontreiniging. Een second opinion op het uiteindelijke saneringsplan van NBM-Amstelland had wellicht meer inzicht kunnen bieden.
- 2 Voor de bodemsanering van het NAF-terrein heeft geen openbare aanbestedingsprocedure plaatsgevonden. De keuze voor uitvoering van de sanering door NBM-Amstelland wordt met name onderbouwd en verantwoord vanuit het feit dat destijds dit concern een van de weinige bedrijven in ons land was die alle benodigde deskundigheid in huis had. Waarom ten minste niet één concurrent verzocht is offerte uit te brengen, blijft voor de rekenkamercommissie onduidelijk.
- 3 Onder meer door onduidelijkheid over de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de verschillende betrokken partijen was de communicatie in de eerste fase met name tussen de gemeente, NBM-Amstelland en de provincie Zuid-Holland gebrekkig.
- 4 Wisselingen in de ambtelijke teams bij zowel provincie als gemeente na de eerste fase en gebrekkige overdracht van het dossier sanering NAF-terrein, hebben geleid tot vertraging in en verlies van kennis over het dossier.
- 5 Uit de aan de rekenkamercommissie beschikbaar gestelde documentatie blijkt niet dat de gemeente tijdig een onderbouwing heeft geleverd aan de provincie van de nog te verwachten kosten voor de tweede fase. Wel is het onderzoeksrapport van Lexmond Milieuadviezen (kenmerk 01.21883, juni 2002) aan de provincie Zuid-Holland verzonden, maar zonder verzoek om een extra financiering en verwijzing naar verzoek voor onderbouwing van de provincie. Hierdoor heeft de gemeente nagelaten de financiering van de tweede fase zeker te stellen onder het oude bekostigingsregime. De verantwoordelijk wethouder geeft tijdens het interview met de rekenkamercommissie echter aan dat *'er wel degelijk tijdig een goed onderbouwd plan'* aanwezig was met onderbouwing van de te verwachten kosten. *'Hij is diverse keren bij de provincie geweest met dit plan'*. Een dergelijk plan dat stamt uit deze periode, heeft de rekenkamercommissie echter niet aangetroffen in het dossier.

- 6 De eerste fase heeft op zowel inhoudelijk als procesmatig en organisatorisch vlak geleid tot verschillende knelpunten en problemen. Vanuit de gemeente heeft hier geen duidelijke reflectie c.q. evaluatie van plaatsgevonden voordat de voorbereidende activiteiten voor de tweede fase werden gestart. Daarmee zijn de mogelijkheden om te leren voor de tweede fase (grondwatersanering) niet optimaal benut. Met name met betrekking tot het afkopen van risico's en de problemen die zich daarmee op juridisch vlak hebben voorgedaan lijkt de gemeente weinig te hebben geleerd uit de eerste fase. Nader onderzoek naar de mogelijkheden, rechtsgeldigheid en consequenties van het afkopen van risico's heeft niet plaatsgevonden.
- 7 Veel is nog onduidelijk over het verloop van de tweede fase:
 - het bestuurlijk streven is gericht op het volledig saneren van de verontreinigingen, zodat geen negatieve effecten voor het milieu kunnen optreden (de bodem moet schoon afgemeten naar de huidige kwaliteitsnormen). Dit beeld over de te bereiken eindsituatie, zoals vervat in het saneringsplan uit 1998 (beschikking GS van Zuid-Holland d.d. 22 oktober 1998, kenmerk 15313) is niet aangepast aan de later gedane constatering van een veel grotere en ernstiger verontreiniging.
 - de financiering voor de gehele periode die de sanering zal omvatten, is nog niet rond;
 - het college van burgemeester en wethouders (verder: college) heeft nog geen duidelijk idee over hoe zij de uitvoering van de tweede fase gaat aansturen (geen duidelijke afspraken over kostenbeheersing).
- 8 De gemeenteraad (verder: raad) is op cruciale momenten geïnformeerd over de bodemsanering; bij de constatering dat de bodemverontreiniging aanzienlijk groter was, bij de discussie over meerwerkkosten etc. Periodieke voortgangrapportages zouden de raad in de tweede fase echter kunnen informeren over de voortgang van het proces.
- 9 Richting omwonenden is periodiek informatie verstrekt onder meer in de vorm van nieuwsbrieven.

3 Reacties

Reacties op bevindingen

De rekenkamercommissie heeft bij brief van 1 februari 2006 het conceptrapport van haar bevindingen naar aanleiding van het verrichte onderzoek naar de sanering van het voormalig NAF-terrein in Alphen aan den Rijn ter kennis gebracht van de gemeentesecretaris.

Daarbij is verzocht om de rapportage te willen beoordelen op feitelijke onjuistheden en lacunes en eventuele onjuistheden in het feitencomplex te benoemen en zonodig aan te vullen. Eventuele reacties konden tot en met 14 februari 2006 worden ingediend. Bij brief van 14 februari 2006, kenmerk 2006/2356, ontvangen op 14 februari 2006, heeft de gemeentesecretaris, de heer J. Eshuis, hieraan voldaan. Bij brief van 24 februari 2006, kenmerk 2006/2365, zijn de opmerkingen voorzien van een reactie. Deze brief is als bijlage 5 bij dit rapport gevoegd.

Reactie van het college

Daarna is het college bij brief van 24 februari 2006, kenmerk 2006/2963, in de gelegenheid gesteld om binnen 14 dagen na verzending van de brief van de rekenkamercommissie (desgewenst) te reageren op de bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Hieraan heeft het college bij brief van 9 maart 2006, kenmerk 2006/3204, voldaan. De reactie van het college wordt hierna volledig cursief weergegeven.

"Geachte rekenkamercommissie,

Van de rekenkamercommissie ontvingen wij het conceptrapport van het onderzoek naar de sanering van het voormalige NAF-terrein aan de Prins Hendrikstraat. U stelt ons in de gelegenheid om onze reactie te geven op de bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Graag maken wij hier gebruik van.

Algemeen

De heer F. van Hooff van de firma Geofox-Lexmond is vanaf het begin van de sanering van het Naf-terrein als milieukundig toezichthouder en in een later stadium ook als adviseur betrokken geweest bij de sanering. Hij is nauwkeurig op de hoogte van de ontwikkelingen gedurende de gehele periode. Het verbaast ons dat de rekenkamercommissie deze sleutelfiguur niet heeft geïnterviewd.

Hieronder zullen wij puntsgewijs ingaan op enkele conclusies.

Pagina 1, conclusiepunt 1

"Voorafgaand aan de eerste fase (grondsanering) is een groot aantal onderzoeken ter inventarisatie van de verontreiniging uitgevoerd volgens de toentertijd geldende eisen en richtlijnen. Deze hebben niet geleid tot een volledig beeld van de verontreiniging. Een second opinion op het uiteindelijke saneringsplan van NBM-Amstelland had wellicht meer inzicht kunnen bieden."

Reactie

Bij bodemonderzoek wordt op basis van bestaande protocollen op diverse plaatsen in de bodem geprikt, waarna de monsters worden geanalyseerd. Op basis hiervan ontstaat een beeld van de bodemkwaliteit en de aanwezige verontreinigingen ter plaatse. Dit beeld is nooit voor de volle 100 % waterdicht aangezien met een beperkte dichtheid wordt geprikt en bij zeer plaatselijke (wisselingen in) verontreinigingen een naastgelegen boring een ander beeld zou kunnen geven. Extra onderzoek leidt mogelijk tot een beter beeld van de verontreiniging maar geeft ook geen garantie dat een verontreiniging volledig in beeld is. Bodemonderzoek is ook een kostbare aangelegenheid.

Voorafgaand aan de sanering was al een groot aantal onderzoeken uitgevoerd door verschillende bedrijven. Wij zagen destijds op basis van de voorhanden informatie geen aanleiding voor extra onderzoek. Daarnaast zijn de onderzoeken en het saneringsplan ook door het bevoegd gezag (de Provincie Zuid Holland) beoordeeld en goedgekeurd. Deze goedkeuring vormt ook een toets voor de juiste uitvoering van onderzoek en de daarop gebaseerde sanering. Op basis van deze beoordeling was er geen aanleiding tot extra onderzoek.

Pagina 1, conclusiepunt 2

"Voor de bodemsanering van het NAF-terrein heeft geen openbare aanbestedingsprocedure plaatsgevonden. De keuze voor uitvoering van de sanering door

NBM-Amstelland wordt met name onderbouwd en verantwoord vanuit het feit dat destijds dit concern een van de weinige bedrijven in ons land was die alle benodigde deskundigheid in huis had. Waarom ten minste niet één concurrent verzocht is offerte uit te brengen, blijft voor de rekenkamercommissie onduidelijk."

Reactie

In het rapport wordt de suggestie gewekt dat hier niet overeenkomstig het aanbestedingsbeleid is gehandeld. De algemene aanbestedingslijn is dat openbaar moet worden aanbesteed. Daar kan in bijzondere situaties en goed gemotiveerd ook binnen het aanbestedingsbeleid van worden afgeweken. Dat is hier ook gebeurd en daar was gelet op het specifieke en complexe karakter van de zaak ook aanleiding toe.

Er was sprake van een braakliggend terrein met een grote verontreiniging. De gemeente wilde hier woningbouw realiseren. Bij de keuze voor één partij had de gemeente de volgende vier overwegingen:

- 1. Een dergelijk complex project was destijds nieuw voor de gemeente. Vanwege de onderlinge samenhang, doorlooptijd en efficiency had het voordelen om alle werkzaamheden, zoals het ontwerp van het stedenbouwkundige plan, de bodemsanering en de woningbouw door dezelfde partij te laten uitvoeren;*
- 2. De aanpak hing ook samen met de wens om het terrein dat een dissonant vormde in de omgeving aan te pakken. De Provincie gaf weinig urgentie aan de sanering. Deze was echter wel noodzakelijk voor de ontwikkeling van het gebied. De gemeente heeft dan ook voortvarend het een en ander zelf opgepakt en gekozen voor deze aanpak met drie partijen om de ontwikkeling van het terrein mogelijk te kunnen maken.*
- 3. Er was nog geen stedenbouwkundig ontwerp beschikbaar. De kwaliteit van het stedenbouwkundig ontwerp was van groot belang. De gemeente wilde daar ook nog invloed op uit kunnen oefenen. Een dergelijke kwalitatieve afweging is echter moeilijk in te passen in een aanbestedingsprocedure. Dit zou leiden tot offertes die niet vergelijkbaar waren en de gemeente zou dan gedwongen zijn om de ontwikkelaar te kiezen met de laagste prijs. Bovendien mogen in de procedure de voorwaarden niet worden veranderd en mag niet worden onderhandeld zodat het stedenbouwkundig ontwerp tijdens en na gunning niet meer zou kunnen worden aangepast.*
- 4. Indien de ontwikkeling van deze locatie onder concurrentie tot stand was gekomen dan had dit mogelijk kunnen leiden tot een kwalitatief slechter stedenbouwkundig plan ter compensatie van de eventuele financiële tegenvallers uit de overige onderdelen van de opdracht.*

Pagina 1, conclusiepunt 5

"Uit de aan de rekenkamercommissie beschikbaar gestelde documentatie blijkt niet dat de gemeente tijdig een onderbouwing heeft geleverd aan de provincie van de nog te verwachten kosten voor de tweede fase. Wel is het onderzoeksrapport van Lexmond Milieuadviezen (kenmerk 01.21883, juni 2002) aan de provincie Zuid-Holland verzonden, maar zonder verzoek om een extra financiering en verwijzing naar verzoek voor onderbouwing van de provincie. Hierdoor heeft de gemeente nagelaten de financiering van de tweede fase zeker te stellen onder het oude bekostigingsregime. De verantwoordelijk wethouder geeft tijdens het interview met de rekenkamercommissie echter aan dat 'er wel degelijk tijdig een goed onderbouwd plan' aanwezig was met onderbouwing van de te verwachten kosten. 'Hij is diverse keren bij de provincie geweest met dit plan'. Een dergelijk plan dat stamt uit deze periode, heeft de rekenkamercommissie echter niet aangetroffen in het dossier."

Reactie

Voor het opstellen van deze onderbouwing was het nodig om aanvullend onderzoek uit te voeren. Dit onderzoek vergde veel tijd waardoor het moeilijk was om tijdig aan het verzoek van de provincie te kunnen voldoen. Uiteindelijk was een conceptversie van dit onderzoek in 2002 gereed (Lexmond Milieuoadviezen, kenmerk 01.21883, juni 2002). Dit onderzoek is ook besproken in de collegevergadering van 20 augustus 2002. Destijds is besloten om ambtelijk overleg te voeren met de Provincie. Helaas vertrok in deze periode ons ambtelijk aanspreekpunt bij de Provincie waardoor de communicatie met de provincie vervolgens moeizaam verliep.

Overigens was het ook nog maar de vraag of de financiering van de tweede fase wel zeker zou kunnen worden gesteld. De advisering met betrekking tot de beslissing op de toekenning van het budget door de Provincie was in handen van een tweetal afdelingen. Ambtelijk bestond bij de Provincie verdeeldheid over het al of niet toe kunnen en willen kennen van een aanvullende financiële bijdrage. Dit heeft er dan ook mede toe geleid dat hierover door de Provincie destijds gedurende lange tijd geen besluit is genomen.

Pagina 2, conclusiepunt 6

"De eerste fase heeft op zowel inhoudelijk als procesmatig en organisatorisch vlak geleid tot verschillende knelpunten en problemen. Vanuit de gemeente heeft hier geen duidelijke reflectie c.q. evaluatie van plaatsgevonden voordat de voorbereidende activiteiten voor de tweede fase werden gestart. Daarmee zijn de mogelijkheden om te leren voor de tweede fase (grondwatersanering) niet optimaal benut. Met name met betrekking tot het afkopen van risico's en de problemen die zich daarmee op juridisch vlak hebben voorgedaan lijkt de gemeente weinig te hebben geleerd uit de eerste fase. Nader onderzoek naar de mogelijkheden, rechtsgeldigheid en consequenties van het afkopen van risico's heeft niet plaatsgevonden."

Reactie

Na afloop van de eerste fase van de sanering was sprake van een tijdelijke beheerssituatie. In afwachting van de vervolgsanering moeten de aangebrachte IBC maatregelen worden beheerst. Hier kon niet mee worden gewacht. De sanering van de 2^e fase is nog niet begonnen. Wij benutten deze tijd onder meer met het uitvoeren van onderzoek naar de risico's van de vervolgsanering en naar de aard van de verontreiniging.

Pagina 2, conclusiepunt 7

"Veel is nog onduidelijk over het verloop van de tweede fase:

- het bestuurlijk streven is gericht op het volledig saneren van de verontreinigingen, zodat geen negatieve effecten voor het milieu kunnen optreden (de bodem moet schoon afgemeten naar de huidige kwaliteitsnormen). Dit beeld over de te bereiken eindsituatie, zoals vervat in het saneringsplan uit 1998 (beschikking GS van Zuid-Holland d.d. 22 oktober 1998, kenmerk 15313) is niet aangepast aan de later gedane constatering van een veel grotere en ernstiger verontreiniging.
- de financiering voor de gehele periode die de sanering zal omvatten, is nog niet rond;
- het college van burgemeester en wethouders (verder: college) heeft nog geen duidelijk idee over hoe zij de uitvoering van de tweede fase gaat aansturen (geen duidelijke afspraken over kostenbeheersing)."

Reactie

De onderzoeksperiode van de rekenkamer loopt tot de zomer van 2005. Inmiddels zijn de voorbereidende werkzaamheden verder gevorderd en kunnen wij over bovenstaande punten het volgende zeggen:

- *De saneringsdoelstelling wordt opgenomen in een nieuw saneringsplan. Op dit moment is er een voorontwerp saneringsplan gereed waarin een andere saneringsdoelstelling is opgenomen. Het betreft nog geen volledig uitgewerkt saneringsplan maar het vormt de basis voor de aanbestedingsprocedure. De technische uitwerking van de sanering zal verder worden ingevuld door een te selecteren marktpartij.*
- *De financiering van de 2^e fase van het NAF-terrein is deels al meegenomen in het ISV programma. Voordat tot gunning van het werk wordt overgegaan zal een totaalvoorstel voor de financiering van de 2^e fase van de sanering aan de raad worden aangeboden. Dit is conform het plan van aanpak wat hoort bij het raadsbesluit van januari 2005.*
- *De aanbesteding en verdere contractvorming zullen er op gericht zijn om de volledige sanering inclusief eventuele risico, voor een vaste prijs te laten uitvoeren door de geselecteerde marktpartij. Dit voornemen is ook opgenomen in het plan van aanpak bij het raadsbesluit over de vervolgsanering van januari 2005.*

Pagina 20, Afkoop van risico's

De rekenkamercommissie trekt hier de 'leerervaring' dat het eenzijdig afwentelen van risico's op de contractpartner een onmogelijkheid is. Dit is gebaseerd op de eerder in de tekst getrokken conclusie (4e alinea van pagina 17).

Reactie

Deze conclusie geldt ons inziens alleen voor het specifieke dossier van de eerste fase van de sanering van het NAF terrein omdat er in 2001 en 2002 in de koopovereenkomst aanvullende afspraken zijn gemaakt over de verontreiniging. Wij onderschrijven dit niet als algemene conclusie.

*Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Alphen aan den Rijn,
de secretaris, de burgemeester,*

Naschrift van de Rekenkamercommissie

De rekenkamercommissie constateert dat het college aangeeft gebruik te maken van de gelegenheid om een reactie te geven op de bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Vervolgens wordt er puntsgewijs ingegaan op enkele conclusies. De rekenkamercommissie gaat er vanuit dat de overige conclusies, bevindingen en aanbevelingen worden onderschreven. De reactie van het college geeft de rekenkamercommissie aanleiding als volgt te reageren.

Dat bepaalde functionarissen, met name sleutelfiguren, niet zijn geïnterviewd wordt voor kennisgeving aangenomen. Niet elke functionaris die een bepaalde betrokkenheid heeft (gehad) bij het onderwerp wordt geïnterviewd. Het gaat om het verkrijgen van een compleet beeld over het onderzoeksonderwerp overeenkomstig de onderzoeksopzet. Hierin is de rekenkamercommissie geslaagd. Het feit dat genoemde persoon niet is geïnterviewd zal niet leiden tot een completer, beter en ander beeld en wordt dus niet

ervaren als een hiaat. Het verbaast ons wel dat deze sleutelfiguur nu pas wordt genoemd en niet gedurende de periode waarin het onderzoek is uitgevoerd. Ambtenaren en wethouders die gehoord zijn door de rekenkamercommissie, zijn ampel in de gelegenheid geweest deze informatie te delen met de rekenkamercommissie. De rekenkamercommissie betreurt deze handelwijze van het college. Bovendien constateert de rekenkamercommissie dat het college blijkbaar de mening toegedaan is dat een externe functionaris de meeste kennis bezit over het NAF-dossier, hetgeen niet pleit voor de expertise die aanwezig is binnen de gemeente aangaande dit dossier noch voor de kennisoverdracht die plaats had moeten vinden.

Dat de onderzoeken niet hebben geleid tot een volledig beeld van de verontreiniging is een constatering en spreekt voor zich. Waar het om gaat is dat het doen van extra onderzoek c.q. een second opinion wellicht beter inzicht had kunnen bieden in een completer beeld van de verontreiniging. Dit is niet gebeurd, hetgeen ook door het college wordt erkend. Dat de goedkeuring van de provincie Zuid-Holland is verkregen wil niet zeggen dat een uitgebreider onderzoek niet meer licht had kunnen werpen op de omvang van de vervuiling.

Zoals blijkt uit de rapportage van de rekenkamercommissie inzake het aanbestedingsbeleid is het mogelijk om af te wijken van de regel dat dergelijke opdrachten openbaar aanbesteed moeten worden, maar het college dient dit dan expliciet aan te geven met verwijzing naar de aard van het werk. Het is de rekenkamercommissie niet gebleken dat het college in het onderhavige geval met een expliciete verwijzing naar de aard van het werk een formeel besluit heeft genomen om af te wijken van de hoofdregel om openbaar aan te besteden. De raad is niet geïnformeerd over de daadwerkelijk gevolgde wijze van aanbesteding.

Tijdens de gehouden interviews is de rekenkamercommissie – desgevraagd – gebleken dat wel degelijk een soortgelijk bedrijf in aanmerking had kunnen komen. Ook de verantwoordelijke wethouder heeft – in een nadere schriftelijke reactie bij brief van 23 november 2005 - niet kunnen vinden en aangeven op welke gronden en met welke motieven de keuze is gemaakt. De rekenkamercommissie vindt het opmerkelijk dat deze overwegingen nu wel kunnen worden aangegeven. Bovendien komen de argumenten om niet aan te besteden, de rekenkamercommissie als niet valide voor. Aanbesteding had niet behoeven te leiden tot het vergeven van deelopdrachten aan verschillende aannemers, maar er had wel concurrentie kunnen optreden voor het uitvoeren van zowel het ontwerp van het stedenbouwkundig plan, de bodemsanering als de woningbouw. De gemeente heeft echter geen concurrerende aanbiedingen van marktpartijen gevraagd voor de uitvoering van het gehele project. Ook de stelling dat in een openbare aanbestedingsprocedure altijd gekozen moet worden voor de aanbieder met de laagste prijs (ongeacht de kwaliteit), is onjuist en onhoudbaar. Ten slotte valt niet in te zien hoe concurrentie en meer keuzevrijheid voor de gemeente geleid zou hebben tot een slechter stedenbouwkundig plan.

De rekenkamercommissie constateert voor wat betreft de financiering van de tweede fase, dat het college erkent dat het moeilijk was om tijdig te voldoen aan het verzoek van de provincie om een onderbouwing te leveren van de kosten voor de sanering van de tweede fase. De rekenkamercommissie meent dat op deze wijze een kans onbenut is gebleven, op het zekerstellen van de financiële middelen onder het oude regime voor de sanering van de tweede fase. De gemeente heeft zelf nagelaten de randvoorwaarden te scheppen voor een spoedige besluitvorming door de provincie.

De overige reacties worden voor kennisgeving aangenomen. Ook van de vorderingen met betrekking tot de voortgang van de tweede fase. De rekenkamercommissie ziet evenwel geen aanleiding om haar bevindingen en conclusies aan te passen.

4 Aanbevelingen ten behoeve van de tweede fase

Naar aanleiding van bovenstaande conclusies geven wij, in aanvulling op de eerste stappen die reeds in de tweede fase zijn gezet, de volgende aanbevelingen ten behoeve van de tweede fase:

- 1 voer een nader onderzoek uit naar de haalbaarheid van het afkopen van risico's;
- 2 college en raad dienen een helder standpunt in te nemen over de gewenste eindsituatie rekening houdende met de later gedane constatering van een veel grotere en ernstiger verontreiniging (volledige sanering of functiegericht saneren).
- 3 maak de verdeling van verantwoordelijkheden (incl. afspraken) tussen de verschillende (contract-)partijen helder, voor de aanvang van de sanering.
- 4 bouw evaluatiemomenten (go – no go momenten) in om de voortgang van de uitvoering transparant te houden en grip te houden op onder meer de kosten.
- 5 denk kritisch na over de aansturing van de tweede fase vanuit de gemeente ondanks het feit dat een prestatiebestek wordt afgesloten.
- 6 zorg bij wisseling van ambtelijke teams voor een goede overdracht van het dossier met alle kennis ten aanzien van de actuele ontwikkelingen en leerpunten uit het verleden.
- 7 geef als raad vroegtijdig aan op welke momenten, welke informatie van welke aard beschikbaar moet worden gesteld om grip te houden op de sanering en tussentijdse bijsturing (ook voor wat betreft de kosten) mogelijk wordt.

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Het terrein van de voormalige Nederlandse asfaltfabriek (NAF-terrein) aan de Prins Hendrikstraat in Alphen aan de Rijn wordt gesaneerd. De sanering van de grond (1^e fase) is inmiddels afgerond; met de sanering van het grondwater (2^e fase) moet nog worden begonnen. De raad is van mening dat zij onvoldoende inzicht heeft in onder andere de verontreinigingssituatie, de te verwachten totale saneringskosten, het tot nu toe beschikbaar gestelde krediet en hetgeen exact is overeengekomen met de betrokken marktpartij over de uitvoering en de risico's voor de gemeente. Op 24 februari 2005 heeft de raad daarom een motie aangenomen waarin de rekenkamercommissie verzocht wordt een onderzoek in te stellen naar de sanering van het NAF-terrein. Dit rapport geeft de resultaten weer van het door de rekenkamercommissie uitgevoerde onderzoek.

1.2 Doel van het onderzoek

Doel van het onderzoek is het inzichtelijk maken van het tot nu toe doorlopen proces van bodemsanering van het NAF-terrein (1e fase) en de wijze waarop de sanering van het grondwater (2e fase) zal worden aangepakt. Nagegaan wordt welke leerpunten de fase van bodemsanering hebben opgeleverd en de wijze waarom deze gebruikt kunnen worden voor de fase van de grondwatersanering. Het onderzoek heeft nadrukkelijk *geen* betrekking op de te verwachten omvang van de vervuiling van het grondwater en een raming van de kosten die in de tweede fase nog gemaakt moeten worden om de verontreiniging tot een aanvaardbaar niveau terug te brengen.

1.3 Onderzoeksvragen

In het onderzoek staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

- Welke aantoonbare inspanningen heeft de gemeente zich getroost voor het vooraf verkrijgen van een betrouwbaar en volledig inzicht in de omvang van de grond- en grondwaterverontreiniging en de aan sanering verbonden kosten?;
- Welke afspraken zijn er gemaakt tussen de private partijen (projectontwikkelaar/bouwer) en de gemeente over de verdeling van de saneringskosten?;
- Welke activiteiten heeft de gemeente in het verleden ontplooid voor het beheersen van de saneringskosten?;
- Wat is de kwaliteit van de informatieverstrekking geweest aan de raad en de bevolking/omwonenden over dit onderwerp?;
- Welke rol hebben de 'onafhankelijke' technische deskundigen gespeeld in de 1e fase en in de aanloop naar de 2e fase?;
- Wat is de kwaliteit van de voorgenomen kostenbeheersmaatregelen voor de 2e fase?;
- Wat is de kwaliteit van het voorgenomen toezicht van de gemeente in de 2e fase?

1.4 Methode

Om deze vragen te kunnen beantwoorden is dossieronderzoek verricht en zijn op 3 oktober 2005 gesprekken gevoerd met direct betrokken functionarissen. Vervolgens zijn op 31 oktober 2005 gesprekken gevoerd met de wethouders van milieu en van financiën en met raadsleden. In bijlage I is een lijst opgenomen met diverse geraadpleegde documenten waarop de bevindingen van dit onderzoek zijn gebaseerd. Bijlage II bevat een lijst met geïnterviewde personen. Voor deze gesprekken zijn de bovenstaande vragen nader gespecificeerd (zie bijlage III).

1.5 Leeswijzer

Volgend op deze inleiding is in hoofdstuk 3 een korte probleembeschrijving opgenomen. Aangegeven is welke partijen op welke wijze betrokken zijn bij de sanering en wat de belangrijkste stappen in het saneringsproces zijn. Hoofdstuk 4 bevat de feitelijke bevindingen in antwoord op de centrale vragen en daarmee de onderbouwing van de conclusies zoals opgenomen in het voorgaande hoofdstuk.

2 PROBLEEMBESCHRIJVING

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft kort de verschillende partijen betrokken bij het saneringsproces van het NAF-terrein en hun rol. Vervolgens zijn de belangrijkste stappen in het saneringsproces beschreven zoals deze in de 1e fase, de bodemsanering, zijn doorlopen en zoals deze voor de 2e fase, de grondwatersanering, staan gepland.

2.2 Betrokken partijen

Voor de sanering van het NAF-terrein is de *Provincie Zuid-Holland* bevoegd gezag. Vanwege het beperkte budget van de provincie voor saneringen werden prioriteiten gesteld. Het NAF-terrein kreeg geen hoge prioriteit. De *gemeente Alphen aan de Rijn* was echter voornemens woningbouw te ontwikkelen op dit terrein en heeft daarom een verzoek bij de provincie ingediend om de sanering zelf uit te voeren. Door middel van artikel 53 van de Wet bodemsanering heeft de provincie, de gemeente hiertoe gemandateerd. De gemeente krijgt externe begeleiding van *Lexmond Milieu-adviezen b.v.* (thans: Geofox-Lexmond, verder: Lexmond). Lexmond was belast met de directievoering en milieukundige begeleiding van de sanering eerste fase. Daarnaast was zij uitvoerder van het aanvullend bodemonderzoek toen bij de uitvoering van de eerste fase bleek dat de verontreinigingen ernstiger waren dan aangenomen. Tevens is zij adviseur bij de voorbereiding van de aanbesteding van de tweede fase. Voor sanering van het terrein en de ontwikkeling tot woningbouwlocatie is opdracht verleend aan *NBM-Amstelland*¹.

2.3 Korte beschrijving saneringsproces

Voor de uitvoering van de sanering en de ontwikkeling van het terrein (woningbouw) zijn overeenkomsten gesloten tussen de gemeente en NBM-Amstelland (*intentieovereenkomst d.d. 20 oktober 1995, samenwerkingsovereenkomst d.d. 30 januari 1998 en koopovereenkomst d.d. 10 februari 2000*). De intentie van deze overeenkomsten was dat NBM de risico's van de sanering voor haar rekening zou nemen. Daarbij gaat het om risico's als claims van derden (kopers van de te bouwen huizen) indien de sanering vertraging oploopt en huizen niet op tijd worden opgeleverd en de risico's als blijkt dat er (partijen van tevoren niet-bekende) verontreinigde grond aanwezig is.

Op grond van een haalbaarheidsstudie naar de ontwikkelingsmogelijkheden van het terrein (*NBM, 17 april 1996*) werd gekozen voor een van de in de studie onderzochte saneringsvarianten (*collegebesluit 27 mei 1997*). De totale kosten voor deze sanering en het beheer werden geraamd op fl. 7.955.000,- , inclusief de afkoop van de risico's.

¹ NBM bestond destijds uit verschillende b.v.'s en als gevolg van overnames/fusies is NBM regelmatig van naam gewijzigd. In de stukken die geraadpleegd zijn voor dit onderzoek komen daarom steeds verschillende namen voor: NBM-Amstelland, NBM Milieu b.v., NBM-Amstelland Infrastructuur en Milieu, NBM-Amstelland Bouw & Infra b.v., BAM NBM Infra et cetera. Voor de navolgbaarheid in de rest van het rapport wordt de aannemer daarom verder aangeduid als NBM.

Gepoogd is om op ambtelijk niveau een samenwerkingsverband tussen provincie, gemeente en NBM op te zetten met als basis zogenaamde cofinanciering. Zowel cofinanciering als de ambtelijk toegezegde bijdrage door de provincie bleken niet haalbaar (*10 februari 1997*). Door toepassing van artikel 53 van de Wet bodembescherming heeft de provincie Zuid-Holland de gemeente Alphen aan den Rijn vervolgens op haar eigen verzoek belast met de sanering van het NAF-terrein. De provincie zei toe fl. 4,6 miljoen bij te dragen (*21 november 1997*).

De eerste fase van de sanering, de grondsanering, vond feitelijk plaats in 1999 en 2000. De tweede fase van de sanering, de grondwatersanering, wordt momenteel ambtelijk voorbereid.

Fase 1:

Proces bodemsanering

In juni 1998 stelde NBM een saneringsplan op, op basis van eerdere onderzoeken naar verontreiniging en een door henzelf uitgevoerd aanvullend onderzoek. De provincie stemde in met dit saneringsplan (*beschikking d.d. 28 oktober 1998*). Tussen oplevering van het saneringsplan (9 juni) en het verzoek om de beschikking (9 juli) is geen officiële documentatie beschikbaar waaruit blijkt dat de gemeente akkoord gaat met het plan. Formeel ligt hier ook geen verplichting voor de gemeente, aangezien in de samenwerkingsovereenkomst was vastgelegd dat NBM een saneringsplan zou leveren dat goedkeuring van het bevoegd gezag c.q. de Provincie kon krijgen. De gemeente had hierin dus geen officiële rol.

Tijdens de uitvoering van de grondsanering bleek uit een evaluatieonderzoek van Lexmond dat de omvang van de verontreiniging aanmerkelijk groter was dan gedacht (*februari 2001*). Alle verontreinigde grond werd vervolgens verwijderd. De gemeente gaf in eerste instantie richting NBM aan dat de meerkosten hiervan voor haar rekening was, gezien de contractueel overeengekomen afkoop van risico's. Uiteindelijk vergoedde de gemeente toch een deel van de door NBM geclaimde kosten, kosten die zij weer vergoed kreeg door de provincie (*17 oktober 2001*).

Fase 2:

Proces grondwatersanering

Doordat de verontreiniging van de grond bij sanering groter bleek dan op grond van de voorafgaande onderzoeken was aangenomen, ontstond twijfel over de haalbaarheid van de technische beschrijving van de grondwatersanering, zoals die is weergegeven in het saneringsplan van juni 1998. In verband hiermee werd besloten om aanvullend bodemonderzoek uit te voeren met als doel informatie verzamelen ten behoeve van een plan van aanpak en om inzicht te verkrijgen in de financiële consequenties (*collegebesluit 24 april 2001*).

In dat onderzoek zijn verschillende saneringsvarianten uitgewerkt (*Lexmond milieu-advies bv, juni 2002*). Het college heeft zich uitgesproken voor een zogenaamde in-situ saneringsvariant (*20 augustus 2002*). De kosten van deze saneringswijze zijn begroot op € 2.650.000,-, tegenover € 408.000,- eerder. De provincie stemde in met de aanpak (*10 september 2004*).

Door de onverwacht grote omvang van de verontreiniging van het grondwater heeft het college besloten tot het opstellen van een nieuw saneringsplan (*11 januari 2005*), onder voorwaarde dat de provincie akkoord gaat. De gemeente is van zins het opstellen van

het nieuwe saneringsplan en de uitvoering daarvan openbaar aan te besteden en voor deze aanbesteding een prestatiebestek op te stellen. Daarmee wordt wederom getracht de risico's van de sanering af te kopen. Momenteel wordt deze openbare aanbesteding ambtelijk voorbereid.

Om de kosten te dekken die tot de uitvoering worden gemaakt voor onder meer het beheersen van de verontreiniging en voor de openbare aanbesteding is door de raad € 131.000,00 ter beschikking gesteld (*31 januari 2005*). De gemeente verwacht medio 2006 de aanbesteding van de tweede fase te realiseren.

Ingevoegd tijdelijk geeft een schematisch overzicht van de belangrijkste stappen die tijdens het saneringsproces tot nu toe zijn gezet.

Tijdslijn saneringsproces

3 BEVINDINGEN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn in het kader van de centrale vragen de bevindingen op basis van de documentenstudie en de interviews beschreven.

3.2 Inzicht in verontreiniging en kosten

Gedurende de eerste fase van de sanering bleek de omvang van de verontreiniging aanmerkelijk omvangrijker te zijn dan gedacht. Een belangrijke vraag die daaruit voortvloeit is:

Welke aantoonbare inspanningen heeft de gemeente zich vooraf getroost om een betrouwbaar en volledig inzicht te verkrijgen in de omvang van de grond- en grondwaterverontreiniging en de aan sanering verbonden kosten?

Daarbij is niet alleen van belang welke onderzoeken er voor aanvang van de sanering naar verontreinigingen en kosten zijn uitgevoerd, maar ook:

- zijn deze onderzoeken uitgevoerd volgens eventuele geldende richtlijnen van rijksoverheid, provincie of gemeente zelf en,
- zijn er second opinions uitgevoerd?

Dezelfde vragen kunnen worden gesteld met betrekking tot de tweede fase, zodat lering kan worden getrokken uit het doorlopen proces van de 1e fase.

Op maatregelen voor kostenbeheersing wordt ingegaan in paragraaf 3.4.

Fase 1: Bodemsanering

Onderzoeken naar verontreinigingen

Als onderdeel van de intentieovereenkomst heeft NBM voorafgaand aan het opstellen van het saneringsplan een haalbaarheidsstudie naar de ontwikkelingsmogelijkheden van het NAF-terrein uitgevoerd (17 april 1996). Gebruik is gemaakt van verontreinigingsgegevens uit een inventarisatie van gegevens van saneringsonderzoeken uit de periode 1982-1991, uitgevoerd door Oranjewoud i.o.v. de provincie.

Zoals vervolgens overeengekomen in de samenwerkingsovereenkomst is door NBM aanvullend onderzoek verricht ten behoeve van het saneringsplan (november 1997). Het saneringsplan (9 juni 1998) is vervolgens opgesteld op basis van de bestaande onderzoeken en het aanvullende onderzoek. Voor zover kan worden nagegaan op basis van de beschikbaar gestelde

Eisen voor bodemonderzoeken

Verkendend (land)bodemonderzoek

Protocol: NEN5740, titel: Onderzoeksstrategie bij verkennend onderzoek, Nederlands Normalisatie-instituut, oktober 1999.

Protocol: Protocol voor het oriënterend onderzoek, opgesteld in opdracht van het Ministerie van VROM, 1993

Verkendend (water)bodemonderzoek

Protocol: NVN5720, titel: Waterbodern, Onderzoeksstrategie bij verkennend onderzoek, Nederlands Normalisatie-instituut, maart 2000.

Nader bodemonderzoek

Protocol / literatuur: Protocol voor het nader onderzoek deel 1, opgesteld in opdracht van het Ministerie van VROM, 1993 en Richtlijn nader onderzoek deel 1, opgesteld in opdracht van het Ministerie van VROM, 1995.

Een protocol voor saneringsonderzoek, waarin wordt afgewogen welke saneringsaanpak optimaal is, is er (nog) niet.

documentatie voldeden de uitgevoerde onderzoeken aan de gestelde eisen van die tijd. Tijdens de interviews is aangegeven dat mogelijk naar de maatstaven van deze tijd te grofmazig bodemonderzoeken zijn uitgevoerd (is 'geprikt') om een goed beeld te krijgen van de vervuiling. Echter, geplaagd in de tijd waarin de onderzoeken werden uitgevoerd was de gekozen methode correct. Ook de provincie had een eigen bodemsaneringsbeleid, waar eisen in stonden waaraan een saneringsplan moest voldoen. De provincie stemde op basis hiervan in met het plan.

In januari 1998 is opdracht verstrekt aan Promeco voor een second opinion op het saneringsplan van NBM, inclusief de begroting ('de beoordeling van het saneringsplan en het screenen van de bij het saneringsplan horende begroting'). Deze opdracht is enkele weken later formeel per brief (29-01-1998) ingetrokken. Een motivering hiertoe wordt niet gegeven. Verwezen wordt wel naar een gesprek op 26-01-1998 waarin over het intrekken van de opdracht is gesproken. Verder is in de Samenwerkingsovereenkomst tussen NBM en de gemeente is in artikel 3 '*Verplichting NBM-Amstelland*' het volgende opgenomen: '*NBM-Amstelland is ermee bekend dat de door haar ingediende, gespecificeerde prijs ter toetsing zal worden voorgelegd zowel aan de provincie als aan een onafhankelijke, door partijen in gezamenlijk overleg aan te wijzen, derde partij voor een second opinion. ...*'

Onderzoeken naar kosten

De haalbaarheidsstudie uit 1996 gaf inzicht in welke saneringsvarianten mogelijk zijn en de kosten daarvan (tussen fl. 6,8 miljoen en fl. 7,3 miljoen). Oranjewoud leverde een actualisatie van de in 1993 geraamde saneringskosten om te zien of dit overeenkwam (*juli 1996/januari 1997*). De uitkomst was vergelijkbaar. Door NBM werd een nadere kostenvergelijking uitgevoerd tussen mogelijke saneringsvarianten (*oktober 1996*).

Op basis van het ontwerp-saneringsplan van NBM is in 1998 tussen gemeente en NBM op ambtelijk niveau onderhandeld over de prijs van sanering. InterProject geeft een second opinion over de door NBM gehanteerde prijzen (*18 mei 1998*) en concludeert dat de prijzen niet noemenswaardig afwijken van de marktprijzen. Vervolgens is de provincie gevraagd in te stemmen met het onderhandelingsresultaat. Nadat enkele kritische vragen van de provincie over de raming zijn beantwoord gaat de provincie akkoord (*30 juni 1999*).

Belangrijkste uitgevoerde onderzoeken in de 1e fase

Verontreinigingen:

- Haalbaarheidsstudie o.b.v. inventarisatie gegevens uit periode 1982-1991 door Oranjewoud (NBM, 1996)
- Aanvullend onderzoek t.b.v. saneringsplan (NBM, 1997)

Kosten:

- Haalbaarheidsstudie (NBM, 1996)
- Actualisatie kostenraming 1993 (Oranjewoud, 1996)
- Second opinion raming NBM (InterProject, 1998)
- Beoordeling kostenraming door provincie (1999)

Fase 2: Grondwatersanering

Onderzoeken naar verontreinigingen

Toen tijdens de uitvoering van de grondsanering bleek dat de omvang van de verontreiniging aanmerkelijk groter was dan aangenomen en ontstond er twijfel over de haalbaarheid van de technische beschrijving van de grondwatersanering zoals die is weergegeven in het saneringsplan van juni 1998. In verband hiermee besloot college om aanvullend bodemonderzoek uit te voeren ten behoeve van een plan van aanpak (*24 april 2001*). Dit onderzoek van Lexmond, uitgevoerd in de periode februari 2001 -

juni 2002, bevestigde dat de vervuiling groter was dan aanvankelijk bleek (*juni 2002*). Het bestuurlijk streven is gericht op het volledig saneren van de verontreinigingen, zodat geen negatieve effecten voor het milieu kunnen optreden (de bodem moet schoon afgemeten naar de huidige kwaliteitsnormen). Dit beeld over de te bereiken eindsituatie, zoals vervat in het saneringsplan uit 1998 (beschikking GS van Zuid-Holland d.d. 22 oktober 1998, kenmerk 15313) is niet aangepast aan de later gedane constatering van een veel grotere en ernstiger verontreiniging.

Onderzoeken naar kosten

In het naar aanleiding van de grondsanering door Lexmond uitgevoerde bodemonderzoek zijn, naast het onderzoek naar de vervuiling, verschillende saneringsvarianten uitgewerkt voor de grondwatersanering, inclusief de kosten daarvan.

Op basis van deze kennis heeft college gekozen voor een van de varianten (in-situ-sanering) (*20 augustus 2002*). De kosten van deze saneringswijze zijn begroot op € 2.650.000,-, tegenover € 408.000,- eerder. Op de raming voor de 2e fase door Lexmond is geen second opinion gevraagd. Het is de rekenkamercommissie niet duidelijk waarom dit niet is gebeurd. Ook de door Hak Milieutechniek B.V. geraamde kosten geven een indicatieve raming van de saneringskosten voor de variant in-situ-sanering.

De provincie is ingelicht over de kosten van de door het college gekozen insitu-sanering voor de 2e fase (*24 februari 2003 en 6 oktober 2003*). Ook heeft er ambtelijk overleg plaatsgevonden. In een brief van 22 juli 2004 heeft de gemeente de provincie verzocht een standpunt in te nemen ten aanzien van deze sanering en de daaraan verbonden kosten. De provincie stemde in met de aanpak maar onthield zich van een oordeel over de kosten (*10 september 2004*). Sinds 2001 is namelijk uitvoering en financiering als gevolg van de Wet stedelijke vernieuwing anders georganiseerd. De gemeente is op grond van deze wet aangewezen als programmagemeente, wat met zich meebrengt dat de gemeente sindsdien verantwoordelijk is voor uitvoering en financiering. De 2e fase dient hierdoor gefinancierd te worden vanuit het door VROM aan de gemeente toegewezen ISV-budget (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing). De provincie wees de gemeente op deze verantwoordelijkheid.

Belangrijkste uitgevoerde onderzoeken in de 2e fase

Verontreinigingen en kosten:

- Evaluatie Bodemsanering 1e fase: grondsanering (Lexmond milieu-adviezen b.v., 2001)

3.3 Afspraken tussen gemeente, aannemer en provincie

De verdeling van verantwoordelijkheden tussen gemeente en provincie en tussen gemeente en NBM was een belangrijk kostenbeheersingsmiddel. Hieruit vloeit de volgende vraag voort:

Welke afspraken zijn er gemaakt tussen de private partijen (projectontwikkelaar/bouwer) en de gemeente over de verdeling van de saneringskosten?

Fase 1: Bodemsanering

Naar aanleiding van de haalbaarheidsstudie uit 1996, waarin de kosten voor de sanering werden geraamd op fl. 6,8 miljoen - fl. 7,3 miljoen, zei de provincie ambtelijk toe vanuit de landelijke Wet Bodembescherming gelden fl. 4,2 miljoen bij te dragen voor de

uitvoering van de sanering (*11 juni 1996*). De kosten voor gemeente zouden komen op maximaal fl. 2 miljoen (na verrekening BTW). De kosten van de nazorg zouden, naast de fl. 4,2 miljoen voor de sanering zelf, voor rekening komen van de provincie.

Gepoogd is om op ambtelijk niveau een samenwerkingsverband tussen provincie, gemeente en NBM op te zetten met als basis zogenaamde cofinanciering. Zowel cofinanciering als de ambtelijk toegezegde bijdrage door de provincie bleken niet haalbaar (*10 februari 1997*). De gemeente nam daarom (tegen betaling) de nazorg over. De nazorg zou vervolgens worden afgekocht bij de aannemer. De totale kosten voor de sanering en het beheer werden geraamd op fl. 7.955.000,- , inclusief de afkoop van risico's aan de aannemer. Daarbij gaat het om risico's als claims van derden (kopers van de te bouwen huizen) indien de sanering vertraging oploopt en huizen niet op tijd worden opgeleverd en partijen niet-bekende verontreinigde grond. De kosten voor de gemeente werden geraamd op fl. 1,4 tot 2,5 miljoen, voor de provincie op fl. 4,6 miljoen (grond- en grondwatersanering fl. 3,2 miljoen en afkoopsom nazorg fl. 1,4 miljoen). Het bedrag werd door de provincie gereserveerd. Het daadwerkelijk uit te keren bedrag zou afhankelijk zijn van het nog op te stellen saneringsplan en de daaruit voortvloeiende kostenraming (besteksraming). Afsproken werd eventuele hoger uitvallende kosten naar rato te verdelen (*collegebesluit 27 mei 1997, instemming provincie 21 november 1997*).

Op basis van het ontwerp-saneringsplan van NBM is in 1998 tussen gemeente en NBM op ambtelijk niveau onderhandeld over de prijs van totale sanering (fl. 5.900.000,- ex BTW). Op deze prijs was geen verrekening meer mogelijk. De afkoop van de risico's die met de sanering samenhangen is in dit bedrag verwerkt. De risico's waren dus volgens het contract voor de aannemer.

De provincie ging akkoord met het onderhandelingsresultaat (*30 juni 1999*). Daarmee is het eerder gereserveerde bedrag van fl. 4.600.000,- toegezegd (*1 juli 1999*). De provincie maakt enkele voorbehouden:

- Kosten voor geurbeperkende maatregelen zullen door de provincie apart hiervan worden betaald, onder voorbehoud dat VROM hiervoor subsidie geeft. Anders zal de gemeente het zelf moeten betalen.
- In haar brief wijst de provincie erop, dat doordat zij toegestemd heeft met toepassing van art. 53 Wet Bodembescherming, de gemeente belast wordt met de uitvoering van de planvoorbereiding en de uitvoering van de sanering. Naar oordeel van de provincie houdt dit in dat de gemeente ook in beginsel financieel verantwoordelijk is voor de sanering en er voor dient te zorgen dat de sanering voor het geraamde bedrag wordt uitgevoerd. Indien echter in de loop der tijd blijkt dat de gehanteerde uitgangspunten ten aanzien van de grondwatersanering door nieuwe inzichten achterhaald zijn, dan is zij bereid de provinciale bijdrage opnieuw te bezien.

Duidelijkheid van de afspraken

Er is in de voorbereiding van de 1e fase intensief ambtelijk overleg geweest tussen gemeente, aannemer en provincie over cofinanciering en samenwerking. Er blijkt echter onduidelijkheid te zijn geweest over de verdeling van verantwoordelijkheden. De gemeente was bijvoorbeeld van mening dat, ondanks de delegatie van de sanering aan de gemeente, de gemeente verantwoordelijk was voor de zorgvuldige uitvoering maar de provincie voor de resultaten van de sanering (*12 maart 1999*). De provincie was het daar niet mee eens en wees erop dat de gemeente voor beide verantwoordelijk was (*30 juni 1999*).

Ook in de voorbereiding van de 2e fase lijkt weer enige onduidelijkheid te bestaan over de verantwoordelijkheidsverdeling. De gemeente heeft de provincie verzocht in te

stemmen met het plan van aanpak en de begroting. Ambtelijk zou de provincie het innemen van een standpunt al eind 2003 hebben toegezegd, maar door wisselingen in het ambtelijk team bij de provincie komt pas na herhaald verzoek (22 juli 2004) een uitspraak. De provincie geeft aan dat de gemeente zelf verantwoordelijk is voor de financiering (zie onder 3.6, de brief van 10 september 2004).

Fase 2: Grondwatersanering

Op de gemaakte afspraken voor de 2e fase wordt ingegaan in paragraaf 3.7.

3.4 Kostenbeheersing

In paragraaf 3.2 is beschreven welke kostenonderzoeken de gemeente voor aanvang van de eerste fase van de sanering heeft laten uitvoeren. Daarmee werd een beeld verkregen van hoeveel het zou moeten gaan kosten. Een volgende belangrijke vraag in dit onderzoek is: wat heeft de gemeente vervolgens gedaan om de kosten in de hand te houden?

Welke activiteiten heeft de gemeente in het verleden ontplooid voor het beheersen van de saneringskosten?

Fase 1: Bodemsanering

Richtlijnen voor kostenbeheersing

Richtlijnen voor kostenbeheersing waren er toentertijd binnen de gemeente niet. Wel diende de raad aanpassing van de gemeentebegroting vast te stellen.

Geen openbare aanbesteding

Ten tijde van het initiatief voor de sanering zou er maar één marktpartij zijn geweest die voldoende kennis in huis had om een gecombineerde sanering en terreinontwikkeling aan uit te besteden. Daarom is alleen met NBM onderhandeld en heeft marktwerking de prijs die uiteindelijk met NBM is overeengekomen niet kunnen drukken (zie toelichting op collegebesluit 10 juni 2002).

Volgens het gemeentelijk aanbestedingsbeleid had het project wel aanbesteed moeten worden (aanbesteding moet plaatsvinden vanaf fl. 300.000,- / € 136.134,-). In het aanbestedingsbeleid is aangegeven dat uitzonderingen mogelijk zijn. In de Toelichting op het collegebesluit van 27 mei 1997 wordt aangegeven dat gezien de specialistische aard van dit project en de voordelen die het heeft om het project in zijn geheel uit te besteden dit volgens de gemeente 'bij uitstek aangewezen is om van het beleid af te wijken'. Voordelen (voor het in zijn geheel uitbesteden van het project aan één partij) die in de Toelichting op het collegebesluit van 27 mei 1997 zijn opgenomen betreffen:

- de commerciële risico's van de verkoop van woningen liggen bij het concern;
- risico's voor claims als gevolg van vertraagde afronding van de sanering en oplevering van woningen liggen bij concern;
- de integratiewinst door afstemming BAM sanering en bouwrijp maken binnen het concern.

Daarnaast is aangegeven dat om te voorkomen dat zonder openbare aanbesteding te veel wordt betaald is ondervangen doordat de raming door zowel gemeente als provincie wordt getoetst en doordat een second opinion is gevraagd (uiteindelijk uitgevoerd door Interproject).

Daarnaast zou NBM de enige zijn die een prijs kon neerleggen voor het gehele project. In de toelichting op het collegebesluit van 10 juni 2002 is als onderbouwing van het alleen benaderen van NBM het volgende opgenomen: "Ten tijde van het initiatief waren er niet veel bedrijven in ons land die al deze deskundigheden in huis hadden. Daar NBM-Amstelland BV als een van de weinige bedrijven in ons land die wel bezat zijn onderhandelingen gevoerd met dit bedrijf. Deze onderhandelingen leiden tot de intentieovereenkomst van 20 oktober 1995." Er wordt gezegd: "een van de weinige", wat impliceert dat er meer potentiële partijen waren.

Controles op kostenramingen

In de voorbereiding op de grondsanering zijn verschillende kostenramingen gemaakt door NBM en andere bureaus (second opinion). De second opinions kwamen op vergelijkbare bedragen uit. Ook is de provincie gevraagd de uiteindelijke raming van NBM te beoordelen en ging akkoord (zie 4.1).

Afhandeling meerkosten

Tijdens de uitvoering van de grondsanering bleek uit controleonderzoeken van Lexmond echter dat de omvang van de verontreiniging aanmerkelijk groter was dan gedacht (februari 2001). Alle verontreinigde grond werd vervolgens verwijderd. De gemeente gaf in eerste instantie richting NBM aan dat de meerkosten hiervan voor haar rekening waren, gezien de overeengekomen afkoop van risico's. Volgend op informele overleggen diende NBM bij de gemeente een verzoek in om de provincie te vragen om fl. 726.000,- excl. BTW extra financiering (21 juni 2001). De gemeente vond een gedeeltelijke vergoeding gerechtvaardigd (fl. 432.000,- excl. BTW). De provincie kende vervolgens door de gemeente gevraagde vergoeding van de meerkosten voor de grondsanering (1e fase) toe voor zowel de aannemer als de gemeente zelf (circa fl. 520.000,- excl. BTW) (17 oktober 2001).

In de toelichting op het besluitformulier van 12 september 2001 is opgenomen dat de afkoop van risico's betrekking had op de bestekrisico's. 'Door deze afkoop is in beginsel geen verrekening van besteksactiviteiten meer aan de orde.' Dat toch een vergoeding aan NBM werd toegekend 'is gelegen in het feit dat tijdens de uitvoering van het bestek een ingrijpende wijziging in de aanpak van de uitvoering van het bestek is doorgevoerd als gevolg van de gebleken afwijkingen in de verontreinigingssituatie. Daar het bestek is gebaseerd op de uitgangspunten van het saneringsplan en bij de afkoop van de bestekrisico's geen rekening is gehouden met mogelijke afwijkingen in de uitgangspunten van het saneringsplan dienen de hieruit voortgekomen financiële consequenties in beginsel wel voor verrekening in aanmerking te komen.' Het saneringsplan was opgesteld door NBM en goedgekeurd door de provincie.

Bij de contractvorming tussen gemeente en NBM was het de bedoeling de risico's af te kopen. De afspraken hierover zijn vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst (30 januari 1998) en de koopovereenkomst (10 februari 2000). Na onderzoek in 2003 is echter gebleken dat het afkopen van risico's juridisch geen stand kon houden toen er van ernstige bodemverontreiniging sprake was.

De provincie gaf aan, dat wilde de gemeente als gevolg van de aangetroffen diepere verontreinigingen tevens extra financiering voor de grondwatersanering (2e fase), zij dat apart zou moeten aanvragen (17 oktober 2001). Op 30 oktober 2002 (brief, kenmerk DGWM/2002/10199) herinnerde de provincie de gemeente hier nog eens aan, aangezien de provinciale budgetten onder druk stonden. De provincie vroeg om voor 9 november 2002 een onderbouwing te leveren van de nog te verwachten kosten. Op basis van de verder beschikbaar gestelde documentatie (opgenomen in bijlage 4) blijkt niet dat een

dergelijke onderbouwing is aangeleverd. Hierdoor heeft de gemeente nagelaten om de financiering van de tweede fase zeker te stellen onder het oude bekostigingsregime. De verantwoordelijk wethouder geeft tijdens het interview met de rekenkamercommissie echter aan dat *'er wel degelijk tijdig een goed onderbouwd plan'* aanwezig was met onderbouwing van de te verwachten kosten. *'Hij is diverse keren bij de provincie geweest met dit plan'*.

Verder blijkt uit gesprekken die de rekenkamercommissie heeft gevoerd dat gedurende deze periode ook het saneringsbeleid van de provincie wijzigde en dat de complexiteit van de aanpak en de mate van vervuiling er de oorzaak van waren dat het rapport ter onderbouwing van de nog te verwachten kosten was vertraagd. Ook een gewijzigde personele bezetting op het dossier bij de provincie heeft naar de mening van de rekenkamercommissie geleid tot een minder soepel verloop van het proces.

Fase 2: Grondwatersanering

Op de geplande kostenbeheersingsmaatregelen voor de 2e fase wordt ingegaan in paragraaf 3.7.

3.5 Informatieverstrekking aan raad en omwonenden

Aangezien de sanering van het NAF-terrein waarschijnlijk meer gaat kosten dan voor het begin van de eerste fase was voorzien is het van belang te weten of de raad iets had kunnen doen om dit te voorkomen en welke mogelijkheden zij had om bij te sturen. Een belangrijke vraag daarbij is of de raad voldoende informatie had. Daarnaast heeft sanering van de verontreiniging ook tot overlast geleid voor omwonenden. Aangezien de sanering langer duurt dan aanvankelijk voorzien is het van belang te weten hoe informatieverstrekking richting omwonenden heeft plaatsgevonden.

Wat is de kwaliteit van de informatieverstrekking geweest aan de Raad en de bevolking/omwonenden over dit onderwerp?

Fase 1: Bodemsanering

Informatievoorziening raad

Het college heeft de commissie grondgebiedzaken geïnformeerd over het evaluatierapport van Lexmond, waaruit bleek dat de omvang van de verontreiniging aanmerkelijk groter was dan gedacht (*10 april 2001*). De commissie grondgebiedzaken is tevens om advies gevraagd over de financiële afhandeling van de meerkosten (het verzoek aan de raad om geld beschikbaar gesteld om de (gemeentelijke) meerwerkkosten te dekken en het verzoek aan de provincie om een bijdrage) en ging akkoord (*10 mei 2001*). De raad heeft vervolgens het verzoek van het college geld beschikbaar te stellen ingewilligd (*31 mei 2001*).

De commissie grondgebiedzaken is ook geïnformeerd over het voornemen NBM een gedeelte van de gevraagde meerwerkkosten te vergoeden (september 2001) en is advies gevraagd over het verzoek aan de raad de begroting aan te passen in verband met het inmiddels door de provincie beschikbare geld voor de dekking van de meerwerkkosten (*akkoord, maart 2002*). De raad heeft het gevraagde krediet verleend (*28 maart 2002*).

Uit de interviews met raadsleden is een beeld ontstaan dat de raad geen transparant beeld heeft van het procesverloop van de sanering van het NAF-terrein (blijkt ook uit de

motie die heeft geleid tot dit onderzoek van de rekenkamer). Het beeld ontstaat dat geen sprake is van een structurele informatievoorziening over de voortgang van de sanering. Deze vindt ad-hoc plaats. Alleen bij kostenoverschrijdingen, gewijzigde omstandigheden etc. vindt terugkoppeling naar de raad plaats. Hierdoor heeft de raad onvoldoende zicht op de voortgang van het proces.

Informatievoorziening bewoners

Voor aanvang van de grondsanering is een communicatieplan opgesteld (7 september 1999) voor de communicatie naar omwonenden, nieuwe bewoners van het terrein en belangstellenden. In navolging van dit plan zijn enkele nieuwsbrieven verspreid waarin bewoners zijn geïnformeerd over de (planning en voortgang van) werkzaamheden op het terrein en de mogelijke overlast die dit kan veroorzaken. Ook is er eens een informatiebus in de wijk neergezet waar bewoners terecht konden voor vragen en is een informatiecentrum ingericht. Informatie voor bewoners is ook in de pers verschenen. Op basis van de documentatie kon niet worden achterhaald of het gehele communicatieplan is uitgevoerd.

Tijdens de werkzaamheden zijn klachten (met name over geur en geluid) afgehandeld. Na afronding van de grondsanering is een brief uitgegaan waarin begrip werd getoond voor de ingediende klachten (1 december 2000).

Fase 2: Grondwatersanering

Informatievoorziening raad

In januari 2005 heeft het college een aanpak vastgesteld voor sanering van de 2e fase (*collegebesluit 11 januari 2005*): de gemeente is van zins de sanering openbaar aan te besteden en voor deze aanbesteding een prestatiebestek op te stellen. Over de aanpak is de raad op 31 januari 2005 geïnformeerd. Om de kosten te dekken die tot de uitvoering worden gemaakt voor onder meer het beheersen van de verontreiniging en voor de openbare aanbesteding heeft zij € 131.000,00 ter beschikking gesteld. Momenteel wordt de openbare aanbesteding ambtelijk voorbereid. Wanneer de voorbereidingen zijn afgerond zal de raad weer geïnformeerd worden. Uit de interviews blijkt ook dat de raad nu geen beeld heeft van de urgentie van de aanpak de 2e fase.

Informatievoorziening bewoners

Inmiddels zijn bewoners per brief geïnformeerd over de planning van de grondwatersanering (18 januari 2005) er is gemeld dat nadere informatie zal volgen wanneer die er is. Ook in het vervolg zullen bewoners op de hoogte gehouden worden door middel van een bewonersbrief. De afdeling communicatie is verantwoordelijk voor communicatie richting burgers.

3.6 Rol onafhankelijke technische deskundigen

Welke rol hebben de 'onafhankelijke' technische deskundigen gespeeld in de 1^e fase en in de aanloop naar de 2^e fase?

De volgende vraag was als subvraag opgenomen onder deze hoofdvraag:

Waren de verantwoordelijkheden van gemeente enerzijds en bureaus anderzijds van tevoren voor iedereen duidelijk? Waren die contractueel vastgelegd of gingen partijen er van uit dat de rollen wel duidelijk waren? Vanwege de overlap met paragraaf 3.3 wordt er hier niet nader op ingegaan.

Lexmond was bij de 1e fase ingehuurd voor directievoering en milieukundige begeleiding. De betrokken ambtenaren zijn van mening dat de communicatie met NBM slecht liep, mede doordat er een tweede partij bij betrokken was: Lexmond. Uit gesprekken van de rekenkamercommissie blijkt wel dat Lexmond zijn rol met betrekking tot directievoering en milieukundige begeleiding (c.q. waakhond) goed heeft vervuld.

3.7 Kostenbeheersing 2e fase

Het afkopen van risico's was in de eerste fase een van de belangrijkste kostenbeheersmaatregelen. Gezien de problemen die hiermee waren in de eerste fase is de vraag relevant welke kostenbeheersmaatregelen in de tweede fase worden beoogd.

Wat is de kwaliteit van de voorgenomen kostenbeheersmaatregelen voor de 2e fase?

Afkoop van risico's

De gemeente heeft een aanpak opgesteld voor sanering van de 2e fase (*besluit 11 januari 2005*). De gemeente is van zins de sanering openbaar aan te besteden en voor deze aanbesteding een prestatiebestek op te stellen. Momenteel wordt deze openbare aanbesteding ambtelijk voorbereid. In het bestek zal de gewenste eindsituatie wordt vastgelegd. De partij aan wie de uitvoering wordt aanbesteed wordt zo verantwoordelijk voor het behalen van deze eindsituatie en draagt alle risico's. Of dit contractueel daadwerkelijk geheel kan worden afgedekt wordt nog aan de afdeling Inkoop voorgelegd. Er wordt vooralsnog vanuit gegaan dat dit juridisch mogelijk is. De 'leerervaring' uit de eerste fase over de onmogelijkheid van het eenzijdig afwentelen van risico's op de contractpartner van de gemeente, lijkt voor zover de Rekenkamercommissie kan nagaan, niet ter harte genomen. Bovendien wordt onvoldoende aandacht geschonken aan het kostenaspect, in de vorm van de risico-opslag die door de contractpartner gehanteerd zal worden op het moment dat deze de nog onbekende risico's eenzijdig moet dragen.

N.B. Sinds maart 2003 is er een geheel nieuw team ambtenaren met het dossier belast. De borging van de overdracht van de kennis die is opgedaan in de eerste fase is naar het oordeel van de rekenkamercommissie ontoereikend geweest.

Richtlijnen kostenbeheersing

Er zijn binnen de gemeente geen richtlijnen met betrekking tot het beheersen van kosten. Er bestaat ook geen gemeentelijk beleid met betrekking tot het afkopen van risico's. Ten tijde van de voorbereiding van de 1e fase was er nog geen jurisprudentie over afkoop van risico's. Het bleek echter dat het afkopen van risico's juridisch geen stand kon houden toen er van ernstige bodemverontreiniging sprake was ondanks dat het bij de contractvorming de bedoeling was de risico's af te kopen.

Kostenraming overlaten aan de markt

Het is nog niet zeker welke gewenste eindsituatie zal worden nagestreefd. Bestuurlijk is in het verleden het standpunt ingenomen het NAF-terrein volledig te saneren. Uit de interviews blijkt dat dit nog steeds het standpunt is. Het huidige nationale beleid biedt tegenwoordig echter meer ruimte om verontreiniging te beheren (functiegericht saneren). Dit is technisch gezien ook mogelijk ook verantwoord, omdat duidelijk is dat de vervuiling zich niet verder verspreidt.

De te hanteren saneringstechniek voor het behalen van de gewenste eindsituatie zal niet in het bestek worden voorgeschreven, maar overgelaten aan de marktpartijen die inschrijven. Ook het in beeld brengen van de kosten die met de aangeboden techniek gemoeid zijn wordt overgelaten aan de inschrijvende partijen. De gemeente gaat ervan uit dat de sanering goedkoper kan dan destijds voor de 2e fase is geraamd (*besluit 20 augustus 2002*). Zij verwacht dat er nu nieuwere, goedkoperen saneringstechnieken beschikbaar zijn en dat bij openbare aanbesteding marktwerking de kosten zal drukken.

Extern advies

Lexmond is gevraagd de gemeente te begeleiden bij de aanbesteding omdat er momenteel te weinig kennis van zaken is binnen de gemeente zelf. Dat wil o.a. zeggen dat Lexmond de gemeente advies geeft bij het selecteren van een marktpartij en dat zij daarvoor beoordeelt of de aangeboden techniek goed is en de door de marktpartij geraamde kosten redelijk. (Lexmond verdiept zich momenteel in de vraag welke gewenste eindsituatie in het bestek zou kunnen worden opgenomen. Indien het wenselijk zou blijken niet meer te streven naar volledige sanering, dan dient dit bestuurlijk nog te worden onderschreven.)

Op grond van het onderzoek van Lexmond van juni 2002 is een nieuwe kostenraming gemaakt voor de 2e fase. Daaruit bleek er voor de 2e fase extra financiering nodig te zijn van € 1.879.000 (*besluit 20 augustus 2002*).

Gemeente verantwoordelijk voor financiering

De gemeente heeft de provincie gevraagd een standpunt in te nemen over de aanpak voor de 2e fase en de daaraan verbonden kosten (*22 juli 2004*). De provincie heeft de gemeente vervolgens op bovenstaande gemeentelijke verantwoordelijkheid gewezen wat betreft de financiering (*10 september 2004*). Zij heeft daarom geen oordeel gegeven over de kostenraming, maar zich alleen positief uitgelaten over het plan een prestatiebestek op te stellen.

Financiering nog onduidelijk

De ISV-budgetten worden opgesteld voor vijf jaar. Uitgaande van de eerdere ramingen voor de sanering 2^e fase (uitgaande van volledige sanering) zal een ISV-budget voor een periode van vijf jaar niet voldoende zijn om alle kosten te dekken. Wellicht kan de sanering over een langere periode worden uitgevoerd, maar de budgetten voor de tijd na de eerste vijf jaar zijn nog niet te reserveren. De gemeente is van zins om de marktpartijen een oplossing te laten aandragen voor dit probleem (door middel van fasering).

3.8 Kwaliteit voorgenomen toezicht

Wat is de kwaliteit van het voorgenomen toezicht van de gemeente in de 2e fase?

Hoe de aansturing van de uitvoerder geregeld wordt is nog niet uitgewerkt. De gemeente verwacht geen noodzakelijke grote inzet van de gemeente hiervoor, aangezien gewerkt wordt met een prestatiebestek. Hierdoor zou duidelijk moeten zijn dat de verantwoordelijkheid van een goed verloop van de sanering bij de uitvoerder ligt. Aangezien er binnen de gemeente geen inhoudelijk deskundigen meer aanwezig zijn is het echter niet ondenkbaar dat er begeleiding wordt gevraagd van een externe partij. Deze zal opdracht krijgen toezicht te houden op de uitvoering (ook beoordelen of offerte

voldoet aan beoogde resultaat). Mocht dat zo zijn, dan is Lexmond de meest aangewezen partij omdat deze inmiddels veel kennis heeft van het terrein.

Binnen de gemeente zijn geen nadere richtlijnen over wie wanneer moet worden geïnformeerd. Er is wel een nota (Beslist Besluiten) waarin is omschreven hoe voorstellen of adviezen aan het college eruit moeten zien. Voorstellen worden hier altijd aan getoetst door de afdeling Bestuursondersteuning.

De raad is laatst over de aanpak voor de 2e fase geïnformeerd (*31 januari 2005*). Verdere informatieverstrekking richting de raad zal gebeuren als de aanbesteding in een ver gevorderd stadium is. Pas dan wordt de definitieve aanpak duidelijk en kunnen ook de kosten in kaart worden gebracht.

Er hebben inmiddels gesprekken plaatsgevonden met de provincie over het raamsaneringsplan en het e.e.a. dient nog ambtelijk te worden afgestemd. Als het saneringsplan gereed is, volgt de beschikking door de provincie. Dit is op grond van de Wet bodembescherming verplicht (zie brief provincie *10 september 2004*)

Bijlagen

- Bijlage 1: Motie Alphen Nu Anders/De Vrije Lijst(nu Alphen Eén)/D66**
- Bijlage 2: Lijst met geïnterviewde personen**
- Bijlage 3: Diversen geraadpleegde documenten**
- Bijlage 4: Uitwerking onderzoeksvragen**
- Bijlage 5: Onderbouwing financiering 2e fase**
- Bijlage 6: Reactie rekenkamercommissie op brief met kenmerk 2006/2356**

Bijlage 1

Motie ANA/DVL/D66

Bijlage 2: Lijst met geïnterviewde personen

- de heer R. Joustra (oud-beleidsmedewerker voormalige afdeling Milieu)
- de heer P. Berlijn (oud-projectleider sanering NAF-terrein)
- mevrouw K. Castelijm (huidige unitleider Beleid en advies, afdeling Ruimtebeheer (voorheen Milieu))
- de heer A. Boomsma (huidig beleidsmedewerker unit Beleid en advies, afdeling Ruimtebeheer (voorheen Milieu))
- de heer W. de Boer (medewerker afdeling Bestuursondersteuning)
- de heer R. Jongejan (beleidsmedewerker afdeling Ruimtebeheer (voorheen Milieu))
- de heer F. van der Ham (oud-medewerker provincie Zuid-Holland)
- de heer J. Dijkhuis (projectmanager NBM Milieu sanering 1e fase)
- de heer J.H. Voogd (wethouder met portefeuille Milieu)
- de heer S.J.P. Lyczak (wethouder met portefeuille Financiën)
- de heer J. H. Bosma (raadslid fractie Alphen Eén)
- de heer E.G. de Leest (raadslid fractie D66)

Bijlage 3: Diverse geraadpleegde documenten

1995

- 20 oktober 1995, intentieovereenkomst gemeente en NBM-Amstelland

1996

- 17 april 1996, rapport 'Ontwikkelingsmogelijkheden NAF-terrein Alphen aan den Rijn', NBM-Amstelland
- 11 juni 1996, fax provincie aan gemeente, t.a.v. de heer P. Berlijn
- 26 juli 1996, kenmerk 606647, brief Oranjewoud aan gemeente
- 18 oktober 1996 (ontvangen 24 oktober 1996), kenmerk 609511, brief NBM-Amstelland aan gemeente

1997

- 6 januari 1997(ontvangen 7 januari 1997), kenmerk 712213, brief Oranjewoud aan gemeente
- 10 februari 1997, verslag bespreking provincie en gemeente
- 27 mei 1997,punt 26 van het collegebesluitformulier, aan de orde gesteld in de raad van 16 juni 1997
- 21 november 1997(ontvangen 24 november 1997), kenmerk 7961 brief provincie aan gemeente

1998

- 30 januari 1998, samenwerkingsovereenkomst gemeente en NBM-Amstelland (brief 98/1070)
- 12 mei 1998, brief InterProject aan gemeente (niet ingeboekt)
- 9 juni 1998, saneringsplan NBM
- 30 juni 1999, brief provincie aan gemeente
- 1 juli 1999, brief provincie aan gemeente
- 22 oktober 1998(ontvangen 26 oktober), kenmerk 15313, brief provincie aan gemeente betreffende beschikking saneringsplan

1999

- 12 maart 1999, kenmerk 1999/2977, brief gemeente aan provincie

2000

- 10 februari 2000, koopovereenkomst gemeente en NBM-Amstelland
- 1 december 2000, kenmerk 2000/17953, brief gemeente aan bewoners

2001

- februari 2001, rapport "Evaluatie Bodemsanering 1e fase: grondsanering", Lexmond Milieu-adviezen b.v., kenmerk 98.18062/FH
- 24 april 2001, punt 9, collegebesluitformulier, nr 2001/5890 inzake kredietaanvraag ter ontwikkeling
- 31 mei 2001, besluit college op 24 april 2001 aan de orde gesteld in de raad
- 21 juni 2001 (ontvangen 26 juni 2001), kenmerk 2001/9519, brief BAM aan gemeente,
- 17 oktober 2001 (ontvangen 19 oktober 2001),kenmerk 2001/15718, brief provincie aan gemeente

2002

- 28 maart 2002, besluit raad n.a.v. collegebesluit 28 februari 2002, besluitformulierenr 2001/18362
- 6 juni 2002, toelichtende brief op de koopovereenkomst
- 10 juni 2002, kenmerk 2002/8823, collegebesluitformulier
- juni 2002, resultaten onderzoek t.b.v. tweede fase, Lexmond Milieu-adviezen b.v.
- 20 augustus 2002, kenmerk 2002/12911, collegebesluitformulier
- 30 oktober 2002, brief provincie aan gemeente

2003

- 24 februari 2003, kenmerk 2003/3237 brief gemeente aan provincie inzake sanering voormalige asfaltfabriek
- 25 juli 2003, kenmerk 2003/11844, advies Stibbe Advocaten en Notarissen Amsterdam inzake grondsanering NAF-terrein
- 30 september 2003, kenmerk 2003/14931, brief gemeente aan provincie inzake toezending financieel overzicht

2004

- 22 juli 2004, kenmerk 2004/9861, brief gemeente aan provincie inzake afhandeling sanering NAF-terrein
- 10 september 2004, brief provincie aan gemeente

2005

- 11 januari 2005, collegebesluitformulier
- 18 januari 2005, brief gemeente aan bewoners
- 31 januari 2005, besluit raad

Bijlage 4: Uitwerking onderzoeksvragen

1. *Welke aantoonbare inspanningen heeft de gemeente zich getroost voor het vooraf verkrijgen van een betrouwbaar en volledig inzicht in de omvang van de grond- en grondwaterverontreiniging en de aan sanering verbonden kosten?*
 - Welke onderzoeken heeft men laten uitvoeren en door wie?
 - Zijn er op landelijk/provinciaal niveau standaarden/voorschriften voor het detailniveau en zo ja, zijn die gevolgd?
 - Zijn eventuele standaarden/voorschriften intussen veranderd?
 - Is door de gemeente een kostenraming gemaakt?
 - Is voor kostenraming advies gevraagd aan provincie/VROM of zijn er richtlijnen voor het opstellen van kostenramingen voor saneringen?
 - Heeft de gemeente een raming laten maken door externe bureaus, evt. met second opinion?

2. *Welke activiteiten heeft de gemeente in het verleden ontplooid voor het beheersen van de saneringskosten?*
 - Was (bij betrokken ambtenaren, het college, Raadscommissie) duidelijk welke kostenbeheersmaatregelen er bestaan en hoe die kunnen worden ingezet?
 - Heeft de gemeente richtlijnen voor kostenbeheersing c.q. de inzet van kostenbeheersmaatregelen (procedurevoorschriften, kwaliteitssysteem, verdeling verantwoordelijkheden, tijdindicatie voor ingrijpen, risicobeheersing)?
 - Was er overeenstemming met de provincie (bevoegd gezag) over wie verantwoordelijk was voor kostenbeheersing?
 - Zijn er afspraken gemaakt met provincie/rijk/uitvoerder over wie de financiële risico's zou dragen?
 - Hebben betrokken externen op tijd kostenoverschrijdingen aangekondigd?
 - Heeft de gemeente daar tijdig op gereageerd?

3. *Wat is de kwaliteit van de informatieverstrekking geweest aan de raad en de bevolking/omwonenden over dit onderwerp?*
 - Wat is het officiële recht van de raad/raadscommissies op informatie hierover? (*De Raad is noch initiatiefnemer, nog bevoegd gezag?*)
 - Wanneer is de raad/raadscommissies geïnformeerd over wat (met name over knelpunten/budgetoverschrijdingen)?
 - Hoe heeft zij daarop gereageerd?
 - Wat is er met haar reactie gedaan?
 - Zijn er naast wat er in het dossier zit nog (ambtelijke) initiatieven geweest voor berichtgeving aan bewoners, zoals infoavonden of huis-aan-huis berichtgeving?
 - Zijn alle eventuele brieven/e-mails van bewoners in het dossier opgenomen, of is er ook informeel contact geweest met bewoners (schriftelijk/telefonisch)? Hoe is daarmee omgegaan/hoe is dit gedocumenteerd?
 - Is daar ambtelijk een richtlijn voor, of is het afhankelijk van welke ambtenaar het in zijn portefeuille heeft?

4. *Welke rol hebben de 'onafhankelijke' technische deskundigen gespeeld in de 1e fase en in de aanloop naar de 2e fase?*
 - Waren de verantwoordelijkheden van gemeente enerzijds en bureaus anderzijds van tevoren voor iedereen duidelijk? Waren die contractueel vastgelegd of gingen partijen er van uit dat de rollen wel duidelijk waren?
 - Vinden gemeente en bureaus dat zichzelf en de anderen hun verantwoordelijkheid genomen hebben? (Hebben zij elkaar tijdig en juist geïnformeerd over afwijkingen van het bestek/ kostenoverschrijdingen /technische en financiële consequenties van afwijkingen in de 1e fase voor vervolgfase 2?)
5. *Welke afspraken zijn er gemaakt tussen de private partijen (projectontwikkelaar/bouwer) en de gemeente over de verdeling van de saneringskosten?*
 - Zie daarnaast ook 2: Zijn er afspraken gemaakt met provincie/rijk/uitvoerder over wie de financiële risico's zou dragen?
6. *Wat is de kwaliteit van de voorgenomen kostenbeheersmaatregelen voor de 2e fase?*
 - Wat is er voorgenomen?
 - Is daar een richtlijn voor vanuit gemeente/provincie en voldoet het voornemen daaraan? (zie ook 2)
 - Is er in de praktijk een standaard voor?
 - Heeft de provincie inhoudelijk gereageerd op de voorgestelde maatregelen en zo ja, wat was de reactie?
 - Is en binnen de gemeente discussie over geweest? Was er overeenstemming over?
7. *Wat is de kwaliteit van het voorgenomen toezicht van de gemeente in de 2e fase?*
 - Wat is er voorgenomen?
 - Is dat wettelijk geregeld?
 - Is er een richtlijn voor vanuit gemeente/provincie en voldoet het voornemen daaraan?
 - Is er in de praktijk een standaard voor?
 - Heeft de provincie inhoudelijk gereageerd op de voorgestelde maatregelen en zo ja, wat was de reactie?
 - Is en binnen de gemeente discussie over geweest? Was er overeenstemming over?

Bijlage 5: Onderbouwing financiering 2^e fase

Ten aanzien van het aanleveren van een onderbouwing voor het verkrijgen van aanvullende financiële middelen van de provincie voor het uitvoeren van de tweede fase blijkt uit de beschikbare documentatie het volgende:

19 april 2001

- in het besluitformulier 2001/5890 van de gemeente wordt gevraagd kennis te nemen van de mededeling, dat de kosten van de uitvoering van de vervolgfase van de sanering naar verwachting hoger zullen uitvallen dan voorzien en hiertoe een nadere rapportage, waarin zowel informatie wordt verstrekt over het plan van aanpak als de daaruit voortkomende financiële consequenties, af te wachten.
- aangegeven wordt dat het zeer moeilijk is om het onderzoek t.b.v. de vervolgfase tijdens de uitvoering van de bouwactiviteiten te verrichten, dient op korte termijn opdracht te worden verstrekt voor de uitvoering van het onderzoek. College wordt verzocht tot een machtiging voor het verlenen van een opdracht.

22 augustus 2001

- verzoek van de provincie (DWM/2001/7803) om, zoals eerder verzocht in het schrijven van 30 maart jl. (DWM/2001/3017), haar te informeren over de stand van zaken (technisch, inhoudelijk en financieel) met betrekking tot de 2e fase (grondwatersanering) van de sanering.

21 september 2001

- in een brief aan de provincie geeft de gemeente aan dat als gevolg van de afwijkende verontreinigingssituatie de kosten van de uitvoering van de vervolgfase in de sanering naar verwachting aanzienlijk hoger zullen uitvallen.
- de gemeente heeft opdracht gegeven voor een aanvullend onderzoek naar de verontreinigingssituatie teneinde de juiste vervolgmaatregelen te kunnen bepalen.
- aangegeven is dat de resultaten van het onderzoek onlangs bekend zijn geworden. Op basis van de resultaten zal een plan van aanpak alsmede en herziene raming van de kosten worden opgesteld. Verwacht werd dat de gemeente de provincie hierover in het vierde kwartaal van dit jaar (2001) nader zou kunnen inlichten.
- gemeente vraagt de provincie kennis te nemen van haar voornemen te zijner tijd ook een verzoek voor een extra bijdrage in te dienen te bestrijding van de hogere kosten van de uitvoering van de vervolgfase (globale schatting werd gedaan van fl. 450.000,- en fl. 700.000,- hoger dan voorzien).

17 oktober 2001

- de provincie geeft in deze brief (DWM/2001/9391) aan dat zij notie hebben genomen van de aankondiging van de gemeente van een aanvraag voor een extra bijdrage voor de uitvoering van de 2e fase (grondwatersanering).
- de provincie geeft aan dat de aanvraag door haar separaat wordt beoordeeld.

24 februari 2003

- gemeente stuurt provincie onderzoek van Lexmond (aanvullend bodemonderzoek ten behoeve van een plan van aanpak voor de 2e fase, juni 2002).
- onderzoek betreft verontreinigingssituatie en advies voor de aanpak van de 2e fase (verschillende varianten)
- in bijgaande brief laat gemeente de provincie weten voor een bepaalde variant te willen kiezen en geeft aan hoeveel geld de zij tekort komt

- melding wordt gemaakt van het feit dat al ambtelijk overleg tussen gemeente en provincie is opgestart (collegebesluitformulier 20 augustus 2002).
- in de brief wordt geen relatie gelegd met verzoek van de provincie van 30 oktober 2002, alhoewel het wel een onderbouwing van meerkosten levert
- brief is alleen ter informatie en is geen officieel verzoek om extra financiering voor de 2e fase.

3 oktober 2003

- gemeente stuurt provincie financieel overzicht van gerealiseerde en nog te maken kosten t.b.v. sanering (beide fasen).
- overzicht wordt blijkens de brief toegestuurd n.a.v. een niet nader aangeduid verzoek van de provincie (betreft geen onderbouwing voor meerkosten, alleen totaaloverzicht).

22 juli 2004

- verzoek van gemeente aan provincie in te stemmen met het plan van aanpak voor de 2e fase en de begroting, waarvan de provincie in de brief van 24 februari 2003 op de hoogte was gesteld.
- volgens de brief was al eind 2003 ambtelijk toegezegd dat de provincie een standpunt zou innemen, alhoewel daar nooit een officieel verzoek toe is ingediend door de gemeente.

10 september 2004

- provincie geeft reactie waarin melding wordt gemaakt van de brieven van 24 februari 2003 en 3 okt. 2003.
- provincie gaat met de aanpak akkoord, maar zij stelt dat de gemeente sinds 2001 zelf verantwoordelijk is voor financiering. Geen uitspraak wordt gedaan over de kostenraming.

11 januari 2005

- het college besluit tot een vervolgaanpak voor de 2e fase en tot een vragen van een krediet aan de raad om de lopende beheerskosten te dekken en om de voorbereidingen voor de 2e fase voort te kunnen zetten "terwijl er overleg plaatsvindt tussen college en Gedeputeerde Staten over de financiering." Gemeente lijkt provincie nog steeds te willen betrekken bij de financiën.

Bijlage 6: Reactie rekenkamercommissie op brief met kenmerk 2006/2356

Aan
De gemeentesecretaris van Alphen aan den Rijn,
de heer mr. ing. J. Eshuis
Postbus 13
2400 AA ALPHEN AAN DEN RIJN

Rekenkamercommissie
Stadhuisplein 1
Postbus 13
2400 AA Alphen aan den Rijn
Telefoon: 0900 4811111
Fax: 0172 465564
E-mail: rekenkamercommissie@alphenaandenrijn.nl
Website: www.alphenaandenrijn.nl

Uw kenmerk 2006/2356	Uw brief van 14 februari 2006	Ons kenmerk 2006/2365	Datum 24 februari 2006
Inlichtingen bij Dhr A.J. van Putten		Doorkiesnummer 0172 - 465535 Fax 0172 - 465485	Bijlage(n): 1

Onderwerp:
Conceptrapportage naar de sanering van het
voormalige NAF-terrein.

Geachte heer Eshuis,

Met het gestelde in uw bovenvermelde brief voldoet u aan ons verzoek om ons conceptrapport dat is uitgevoerd naar de sanering van het voormalige NAF-terrein te willen beoordelen op feitelijke onjuistheden en lacunes en eventuele onjuistheden in het feitencomplex te benoemen en zonodig aan te vullen.

Uw opmerkingen (brief van 14 februari 2006, uw kenmerk 2006/2356) worden hierna volledig opgenomen en voorzien van een reactie.

Blz. 1 In conclusiepunt 5 staat dat de rekenkamer geen goed onderbouwd plan heeft aangetroffen in het dossier met een onderbouwing van de verwachte kosten. Het plan waarop hier wordt gedoeld was wel in het dossier aanwezig. Het betreft het nader bodem- en saneringsonderzoek van Lexmond Milieudadviezen (kenmerk 01.21883, juni 2002).

Reactie rekenkamercommissie:

Genoemd rapport hebben wij inderdaad *bij de aangeleverde gegevens* aangetroffen. Zie hiervoor ook de omschrijving in Bijlage IV. *Waar het hier om gaat is 'dat de gemeente niet **tijdig** een onderbouwing heeft aangeleverd aan de provincie'*. Zoals in paragraaf 3.4 (p.17) ook nader *wordt* toegelicht *heeft* de provincie *verzocht* om voor 9 november 2002 een onderbouwing te leveren van de nog te verwachten kosten omdat de provinciale budgetten onder druk stonden. Uit de beschikbare documentatie blijkt niet dat voor deze datum een dergelijk rapport met onderbouwing aan de provincie is verstuurd.

Wel is, zoals in bijlage IV aangeven, op 24 februari 2003 door de gemeente een onderzoek van Lexmond, aanvullend bodemonderzoek ten behoeve van een plan van aanpak voor fase

2, (juni 2002), naar de provincie gestuurd. In bedoelde brief geeft de gemeente de provincie aan voor een bepaalde variant te willen kiezen en hoeveel geld zij tekort komt. In deze brief wordt geen relatie gelegd met het verzoek van de provincie van 30 oktober 2002 om een nadere onderbouwing aan te leveren. De brief is alleen ter informatie en is geen officieel verzoek om extra financiering voor fase 2.

Overigens blijkt ook dat het afschrift van de brief (het zgn. geeltje) van 24 februari 2003 (kenmerk 2003/3237) aan het college van GS ongetekend is gearhiveerd. Een ondertekend archiefexemplaar ontbreekt. Ook is deze brief blijkens het postregistratiesysteem pas op 24 maart 2003 verzonden. Daarnaast blijkt uit het dossier ook niet dat hierover een besluit is genomen door het college. In hoeverre dit procesverloop formeel juist is geweest, is door de rekenkamercommissie verder niet nagegaan.

De rekenkamercommissie heeft geen aanleiding gevonden de essentie van conclusie 5 aan te passen. Wel is aan conclusie 5 toegevoegd dat het onderzoeksrapport van Lexmond Milieuadviezen blijkens het postregistratiesysteem op 24 maart 2003 aan de provincie is verstuurd, maar zonder verzoek om extra financiering en verwijzing naar verzoek voor onderbouwing van de provincie.

Blz. 14 eerste alinea: in de laatste zin staat 'Dit beeld van de te bereiken eindsituatie is echter niet formeel vastgelegd'. Een dergelijk eindsituatie is wel formeel vastgelegd in het saneringsplan uit 1998. (Beschikking door GS Zuid-Holland, kenmerk 15313, 22 oktober 1998).

Reactie Rekenkamercommissie:

In het rapport op blz. 14, eerste alinea, is het volgende opgenomen: 'het bestuurlijk streven is gericht op het volledig saneren van de verontreinigingen, zodat geen negatieve effecten voor het milieu kunnen optreden (de bodem moet schoon afgemeten naar de huidige kwaliteitsnormen). Dit beeld van de te bereiken eindsituatie is echter niet formeel vastgelegd'.

In het interviewverslag met de desbetreffende en verantwoordelijke wethouder staat: 'dhr. Voogd zegt stellig dat het terrein gewoon schoon moet, oftewel geschikt voor woningbouw. De destijds gehanteerde normen worden aangehouden en de kwaliteit van de sanering mag niet afnemen. Het moet schoon volgens de huidige normen.'

In het saneringsplan is het volgende doel voor de bodemsanering geformuleerd: 'het doel van deze bodemsanering is het verwijderen dan wel opheffen of tegengaan van de mogelijke schadelijke gevolgen met het oog op de voorgenomen herinrichtingsplannen. Als referentiekader bij de beoordeling zijn de streef- en interventiewaarden uit de notitie Interventiewaarden Bodemsanering van het ministerie van VROM gehanteerd'.

Daarmee is het beeld van de eindsituatie inderdaad wel formeel vastgelegd (hoewel hanteren van streef- en interventiewaarden niet betekent dat de bodem geheel schoon wordt), maar niet aangepast aan de later gedane constatering van een veel grotere en ernstiger verontreiniging. Vasthouden aan het beeld van de te bereiken eindsituatie vraagt dan ook veel grotere financiële inzet terwijl risico's nog niet geheel bekend zijn.

De rekenkamercommissie heeft de laatste zin van de eerste alinea op blz. 14 als volgt aangepast: "Dit beeld over de te bereiken eindsituatie, zoals vervat in het saneringsplan uit 1998 (beschikking GS van Zuid-Holland d.d. 22 oktober 1998, kenmerk 15313) is niet

aangepast aan de later gedane constatering van een veel grotere en ernstiger verontreiniging”. Conclusie 7 is dienovereenkomstig aangepast.

Blz. 14 2^e alinea, Onderzoeken naar kosten: de raming van € 2.650,000 is niet alleen door Geofox-Lexmond opgesteld. De saneringskosten van fase 2 is in eerste instantie door HAK Milieutechniek b.v. geraamd (zie bijlage 8 van het nader- en saneringsonderzoek van Geofox-Lexmond uit juni 2003). Lexmond kon zich vinden in deze raming en heeft hem aangevuld met de gekapitaliseerde nazorgkosten.

Reactie rekenkamercommissie:

Desgevraagd is ons gebleken dat het rapport nader bodem- en saneringsonderzoek van Lexmond Milieuadviezen (kenmerk 01.21883, juni 2002) wordt bedoeld. Uit bijlage 8 blijkt dat door Lexmond een geohydrologische sanerings- c.q. beheersvariant is uitgewerkt. Lexmond heeft HAK Milieutechniek BV vervolgens gevraagd een variant uit te werken die uitgaat van een in-situ sanering van de restverontreiniging in de grond, alsmede een in-situ sanering van de grondwaterpluim. HAK kon toen slechts een indicatieve raming geven van de saneringskosten. Aangegeven werd dat om tot een nauwkeurige kostenraming te komen, alle saneringsonderdelen in detail moeten worden uitgewerkt. Dit is niet gebeurd. Voorlopig werd uitgegaan van een bedrag van € 2.150.000, excl. BTW.

De rekenkamercommissie heeft de rapportage aangevuld met: “dat ook HAK Milieutechniek BV een indicatieve raming heeft opgesteld voor de variant in-situ sanering”.

Blz. 17 laatste alinea: de genoemde onderbouwing betrof het onderzoek van Lexmond. Zoals genoemd bij opmerking bij pagina 1.

Reactie rekenkamercommissie:

Zie onze reactie bij blz. 1.

Blz. 20 Afkoop van risico's: in de laatste zin van deze alinea staat: ‘dit team heeft nauwelijks kennis genomen van hoe de eerste fase is verlopen’. Dit oordeel van de rekenkamercommissie is niet met feiten onderbouwd. De medewerkers van het nieuw team hebben de dossiers van de eerste fase bestudeerd.

Reactie rekenkamercommissie:

De rekenkamercommissie heeft aanleiding gevonden om deze passage te wijzigen in: “de borging van de overdracht van de kennis die opgedaan is in de eerste fase, is naar het oordeel van de rekenkamercommissie ontoereikend geweest”.

Wij hebben het - gedeeltelijke aangepaste - rapport aangeboden aan het college van burgemeester en wethouders voor een bestuurlijke reactie op de conclusies, aanbevelingen en bevindingen. Een afschrift van deze brief is bijgevoegd.

Totdat het rapport is afgerond en wordt aangeboden aan de gemeenteraad zijn deze gegevens vertrouwelijk.

Hoogachtend,

De voorzitter van de rekenkamercommissie,

Drs. R.M. Freeke

Voor deze,

A.J. van Putten, secretaris van de rekenkamercommissie